

Shakespeare kriminalista

Jana Pavlíčková

Všichni známe Williama Shakespeara převážně jako vynikajícího dramatika. Málokdo však ví, že tento rodák ze Stratfordu nad Avonou vykazoval známky geniality nejen v oblasti divadelní tvorby, ale také ve sférách jiných, mnohem závažnějších. Někteří z vás to možná věděli, jiní pouze tušili a spekulovali. Nikdo se ovšem tento mírně skandální objev dosud neodvážil prezentovat veřejně. Vážení přátelé, úkolem mého úvodního příspěvku je přiblížit vám Shakespeara jako kriminalistu – pomyslnou to metlu zločinců celé alžbětinské Anglie. No, ona to nebyla metla nijak velká, ale přesto dokázala natlouct několika nebezpečným kriminálním živlům a napomohla odhalit nejen jeden mord a nepravost.

Ale vše popořádku. Jak můžeme vyčíst z jeho nedávno objeveného deníku, William se již jako malé shakespearátko živě zajímal o veškeré nezákonné aktivity. Pravda, zprvu se sice jednalo pouze o minoritní činnosti a je také pravda, že malý William na počátku nestál vždy na té správné straně zákona – ale po pár oškubaných slepicích a několika rozbitých oknech si uvědomil, kde je jeho místo, a rozhodl se nastoupit k policii. Tento sen se mu, i když jen na krátkou dobu, splnil. V dobových zápisech stratfordského policejního sboru se můžeme dočíst, že zde Shakespeare od svých 19 let působil jako pochůzkář. Po třech letech však záznamy náhle končí. Zpět na stopu nás ovšem vrací právě Shakespearův dlouho ztracený deník. Byť musel z námi neznámého důvodu opustit řady stratfordské policie, svého snu stát se kriminalistou se Shakespeare nevzdal a v pátrání po kriminálních živlech pokračoval i nadále – ovšem v civilu. Asi se však ptáte, jak tato Shakespeareova záliba souvisí s jeho dráhou divadelního dramatika. Velmi úzce. Poté, co si William uvědomil, že ho žádná kariéra kriminalisty nečeká, a poté, co v sobě objevil dosud skrytý literární talent, rozhodl se pro divadelní tvorbu. A jak víme, dobře udělal. Nicméně ve své lásce ke kriminálním živlům a trestným činům pokračoval a podařilo se mu, geniálním způsobem jemu vlastním, tyto dva obory spojit. Ve svém volném čase se zabýval shromažďováním a sbíráním informací o různých kriminálních aktivitách a zločinech, které později umně zakomponoval do svých her.

Ve své zapomenuté studii ze sedmdesátých let minulého století uvádí slavný odborník na Shakespeara Kenneth Muir vyčerpávající seznam her, které obsahují více či méně jasné příběhy, jejichž nitky vedou ke skutečným kriminálním případům alžbětinské Anglie. Za všechny zde uvedu tři příklady.

Vezměme si Shakespeareovu slavnou tragedii *Hamlet, králevic dánský*. V závěrečném jednání jsou různými způsoby zahubeny čtyři hlavní postavy. Královna Gertruda vypije otrávený pohár, který byl původně určen Hamletovi. Hamlet je v souboji s Laertem zraněn mečem, překvapivě také otráveným, ale vzápětí si se svým sokem vymění zbraně a Laertes je tak také vystaven účinkování jedu. Nakonec umírající Hamlet probodne krále Claudia. Což o to, pěkný závěr pro tragedii. Ale podstatné je, že při psaní tohoto travičského propletence se Shakespeare inspiroval opravdovým případem, který se stal v jednom nejmenovaném malém městečku nedaleko jeho rodiště a který se až nápadně podobá Hamletově příběhu. Ve skutečnosti se jednalo o rodinu jistého Hummletta, která byla již sama o sobě zvláštní. Hummlettova matka se provdala za bratra svého zesnulého manžela, což se samozřejmě Hummlettovi nelíbilo a posílilo to jeho již tak dost silné travičské sklony. Nespokojený syn se nejprve snažil zjednat pořádek, straše novomanžele duchařskými příběhy, ale když nic nepomohlo, rozhodl se pro rychlý konec a svoji matku i strýce otrávil. I když se svůj čin pokusil zamaskovat, byl odhalen dlouholetým a nevyslyšeným ctitelem své matky, nejmenovaným to členem městské rady, který vyzval Hummletta na souboj a podlehl mu – ovšem jen díky tomu, že hrot jeho meče byl otrávený. Tento příběh ve své době velmi rozvířil poklidné vody onoho anglického města. Bohužel díky tomu, že do něj byl zapleten i již

zmíněný vysoký představitel městské rady, se městská kronika nezmiňuje o žádných bližších podrobnostech a i Shakespearův deník mlčí.

Jiný zajímavý případ ze Shakespearovy sbírky můžeme najít v jeho další tragédii – *Othellovi*. Zde Shakespeare jako jeden z prvních autorů zpracovává téma rasismu. Asi všichni známe hlavní příběh této tragédie. Chorobný žárlivec Othello – zde je důležité podotknout, že se jedná o občana tmavé pleti – uškrtil svoji ženu Desdemonu v přesvědčení, že mu byla nevěrná. Jak se můžeme dočíst v jeho deníku, tento příběh se Shakespeare dozvěděl od své babičky, známé to venkovské informátorky. K této tragédii došlo mezi služkou Monou a jejím žárlivým snoubencem Thellem. Vrcholem milostného trojúhelníku byl Monin kolega se zvláštním jménem Go, který byl do Mony tajně zamilovaný a ve své podlosti a prohnanosti přesvědčil Thella, že je mu jeho milá nevěrná. Thello neváhal a svou milenku, i když mu přísahala věčnou a nehynoucí lásku, uškrtil. Tento tklivý příběh trošku ruší poznámka v Shakespearově deníku, poněkud naškrábaná čísi třesoucí se rukou (osobně se domnívám, že se jednalo o Williamovu babičku). Je zde uvedeno, že Mona byla pěkná c... pardon, nemrava, a následuje seznam jejích údajných milenců spolu s popisem jejich pletek.

Nakonec se podívejme na Shakespearovu hru *Titus Andronikus*, která je považována za nejkrvavější z jeho tragédií a která skýtá jeden z nejzávažnějších a nejvíce pohoršujících Williamových případů – kanibalismus. V této hře titulní hrdina Titus zajme gótskou královnu Tamoru a její dva syny. Jednoho z nich obětuje bohům a zbylé dva nechá nakonec zabít a z jejich těl připravit Tamoře koláč. Vlastní matka tedy ve finále – byť nevědomky – sní své dva syny. Tomuto příběhu, byť se ve skutečnosti odehrál trochu jinak, se Shakespeare ve svém deníku věnuje velmi podrobně. Je to hlavně tím, že on sám byl první osobou, která na toto zverství upozornila, i když dodnes není známo, zda se tato odpuzující věc stala opravdu tak, jak Shakespeare uvádí. Vše se událo v domě, který sousedil se Shakespearovým. Okno Williamova pokoje bylo přímo naproti kuchyni sousedů, takže hloubavý Shakespeare měl dokonalý přehled o jejich jídelníčku. Podle Shakespearových velmi detailních záznamů byly v této rodině neshody na denním pořádku. Otec odmítal pracovat, matka se musela starat o tři syny a neměla tak čas vydělat nějaké peníze, takže všech pět de facto třelo bídu s nouzí. Jednou údajně poslala matka nejmladšího syna sehnat něco k jídlu. Ten se ale nevrátil. Shakespeare má za to, že se stal možnou obětí jiných hladových spoluobčanů. To se mi ovšem zdá poněkud přehnané, možné je, že hladové dítě jen prostě našlo kus jídla a radši s ním uprchlo do neznáma, než aby se o něj dělilo s dalšími čtyřmi lidmi. Nicméně situace se nadále zhoršovala. Hlava rodiny, stále hladovější a agresivnější otec, se permanentně dožadovala jídla, které ovšem nemohla dostat. Zoufalá matka nakonec podle Williama vyřešila neutěšenou situaci ve své rodině tak, že usmrtila své zbylé syny a udělala z nich otci koláč. Shakespeare vyvozuje tento závěr na základě toho, že onoho dne matka nesla na stůl mísu koláče, z které vykukovaly, cituji: „malé rudé koule připomínající lidské bulvy“, a také z toho, že do té doby velmi živé a hlučné chlapce nebylo už v okolí více slyšet. Ovšem i tady se nabízí celkem rozumné vysvětlení. Matka mohla poslat děti k babičce a otci za ušetřené peníze upéct višňový koláč.

Ať tak či tak, Shakespearův přínos v oblasti kriminologie je nesporný. Těžko říct, kolik trestných činů by zůstalo neodhaleno, kdyby byl býval William kdysi zůstal obyčejným pochůzkářem u stratfordské policie a nemohl se tak intenzivně věnovat odhalování zločinů jako na volné noze. Na závěr jsem pro vaši představu zařadila menší statistiku, která znázorňuje počty mrtvol v Shakespearových tragédiích a tím také ilustruje jeho čilou aktivitu a velkou úspěšnost v jeho vyšetřování.

Celkově nechal William ve svých hrách zemřít 87 lidí a jednu mouchu. Jako rekvizity použil i useknutou ruku a dvě hlavy. Nepočítají se ovšem oběti bitev a postavy a zvěř pro děj nedůležité. Z těchto 87 mrtvol bylo 17 žen a 70 mužů. 65 bylo zavražděno, 10 spáchalo sebevraždu a 12 zemřelo přirozenou smrtí. Co se týče rozdělení podle žánrů, nejvíce mrtvých

je v Shakespearových tragédiích (47), následně v historických hrách (32) a logicky nejméně v jeho komediích (8 – s převahou přirozených smrtí).